

Demény Péter – Láng Zsolt

AZ IMITÁLT PILLANTÁS

NÁDAS PÉTER: *VILÁGLÓ RÉSZLETEK*.
BUDAPEST, JELENKOR KIADÓ, 2017.

LZS Kezdjük a címmel! Mit jelenthet?

DP Én úgy értem, hogy az ember emlékszik valamire, valamikre, de soha nem az EGÉSZre, már csak koránál fogva sem, nem beszélve arról, hogy mi is az egész. És akkor, amire emlékszik, az bevilágít valahogy a múltba. Valakire, valakikre.

LZS Radics Viktória is kiemelte ezt a bevilágítást, a feltárt részletek historikus folyamatokra derítenek fényt, mondja. De a világlásban van valami önmagáért való is. A fénylő Nap szolipszizmusa. Szóval nem érezted-e, hogy a módszer megteremti a maga tárgyát?

DP Dehogynem, de hát az irodalomban mindig van ilyesmi, nem? Elkezdünk írni valamiről, és nem tudjuk elválasztani azt, amiről írunk, attól, ahogyan írunk. Úgy érted, „nem igaz”, amire emlékszik?

LZS Voltak helyek, ahol nem értettem, miért jár utána a részleteknek. Az összeillesztés folyamatos ígézetében. Mintha a féltetett írói képzelet mégis bevetné. Összerak egy cserépedényt, ahol a gipszet nem jelöli. Példa a sábeszes Hertzl-mondat fordításának anekdotikussága. Mintha csupán a patriotizmus tradíciójának kifejtésére szolgálna. Mintha a módszer kvalitásai túlságosan az előtérbe kerülnének.

DP Azt én is éreztem, hogy túl. Nádasnál mindig érzem egyébként, az *Emlékiratok könyvében* is, az *Évkönyvben* is, máshol is. De milyen szép és érzékletes, amikor leírja, hogyan sikáltak a cselédek, vagy hogyan mosták ki a fehéreneműt, mire következtettek közben. Milyen iszonyú jelenet az egyik nagybácsi hosszadalmas öngyilkossága. Szóval talán a sok szőrszálhasogatásra van szükség ahhoz, hogy nagyon szépeket írjon. Egy nagy író nem lehet elválasztani a módszerétől.

LZS Persze. Talán azért tettem le mégis felháborodva a könyvet, mert azzal a kijelentéssel végződik, hogy '56 volt az utolsó európai forradalom.

És akkor a mi '89-ünk? Sok mindent rá lehet húzni, csak hogy amit ráhú-
zunk, az alatt ott marad az, ami valójában volt. Ráadásul '89 mindenben tel-
jesíti azokat az ismérveket, amelyeket Nádas '56-tal kapcsolatban felsorol.

DP Nádasnak mindig is voltak apodiktikus kijelentései. '68 is '56 után
volt különben. Miközben küzd a romantikus nemzetfogalom ellen, neki
magának is szüksége van nagy, kétségbevonhatatlan történetekre. Talán
mindannyiunknak.

LZS Lásd a patriotizmus hagyományáról, 1848-ról, '48 és '56 össze-
függéseiről írottakat. Hogy '56 mi módon másolta le '48-at. Talán '89 eny-
nyiben mégis más volt, nem volt nemzeti jellege. Ez megszabadította a bal-
lasztoktól. Úgy érzem, és ebben te, aki sokkal jobban benne vagy a román
társadalomban, megerősíthetsz, hogy '89 hagyománya nyitottá teszi az em-
bereket, '56 viszont bezár a nemzeti tradícióba. De vissza Nádashoz, eddig
nem éreztem egyetlen könyvét sem ennyire, hogy is mondjam, kevésbé
nyitottnak, kevésbé kíváncsinak.

DP A mostani „fejlődés” mintha román részről is a bezárulást mutatná.
De '89-ben én is éreztem, hogy nem a nemzetről szól egyik részről sem.
Rövid ideig különben.

A nyitottság ügyében is igazad lehet. A *Párbuzamos történetek* volt a leg-
nyitottabb, és talán ez a legzártabb. Oda jutott, mint amiről a *Hazatérés*-
ben ír: az *Emlékiratok* előtt mindenki dicsérte, a kritikusok ájuldoztak. Csak
ma már nem 30 éves...

LZS Úgy érted, visszalépés ez a könyv?

DP Nem úgy nagy mű, mint az *Emlékiratok*, amely utakat nyit a ma-
gyar irodalomban, és leginkább talán Proust, Thomas Mann és Déry nyo-
mán az aprólékossággal nagyregényt teremt, és beszakítja az asztalt. Ez csak
beszakítja, bár vannak rendkívüli részletei.

LZS Végül is a kialakuló tudat magyarázataként, a szubjektum kialaku-
lásának történeteként pontos könyv. Nemcsak Nádaszt értettem meg job-
ban, hanem a mai magyar társadalmi jelenségeket is.

DP Az biztos. Például a gögös szolgalelkűséget, a fékevesztett gyűlöle-
tet, az önelégült taplóságot.

LZS Ennél tovább mennék, és inkább azt mondanám, hogy az egész
társadalmat veti egy Szondi-féle sorsanalízis alá. A mai zsákutcás acsarko-
dás okairól sok mindent feltár.

DP Valahogy így működik a könyv egészében is. A részletek megvilá-
gítanak egy egészet, de a pillantás már a korábbi önmaga imitálása.